PREMENY A TRENDY V AGROKOMPLEXE A NA VIDIEKU V SR

ŠTEFAN CIFRA

„Podporme podnikanie na slovenskom vidieku podobne, ako sme podporili automobilový priemysel!“

Vývoj slovenského poľnohospodárstva v ostatných troch desaťročiach, otázky jeho napredovania, zabezpečenia sebestačnosti vo výrobe potravín ako garancie potravinovej bezpečnosti Slovenskej republiky, ako aj rozvoj slovenského vidieka v kontexte jeho agrárneho potenciálu, vrátane možností podpory vidieckej turistiky a agroturistiky, sú vážne spoločenské problémy, ktorým sa opakovane venujú odborné i verejné médiá, poľnohospodárske inštitúcie a združenia a ktoré sú aj témou rozličných konferencií, seminárov a edukačných podujatí. Skutočnosť, že napriek celkovému zisku vykazuje naše poľnohospodárstvo najnižší výsledok hospodárenia spomedzi štátov Európskej únie (EÚ) a že vo viacerých oblastiach zaostávame aj za ostatnými krajinami Vyšehradskej štvorky (V4), je o to alarmujúcejšia, že Slovensko má významnú agrárnu tradíciu a, ako dosvedčuje vývoj v uplynulých rokoch, aj životaschopné podnikateľské zázemie. Aký je teda stav nášho poľnohospodárstva a aké sú jeho perspektívy? Aj týmito otázkami a ďalšími problémami nášho agrosektoru sa zaoberal odborný seminár *Premeny a trendy ďalšieho vývoja v agrokomplexe a na vidieku v SR*, ktorý organizovala Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora, Nezisková organizácia rozvoja vidieckej turistiky v Modre (NORVT) a Slovenský zväz vidieckej turistiky a agroturistiky (SZTVA) v dňoch 24. a 25. januára t. r. v Penzióne Harmónia v Modre – pod organizačnou garanciou riaditeľa NORTV a čestného predsedu SZVTA Ing. Františka Macha, CSc. Zúčastnilo sa na ňom 45 starostov, agropodnikateľov i zástupcov tretieho sektora. Príspevok, ktorý prinášame, sa vracia k témam seminára a dopĺňa ich o aktuálne informácie – so zámerom poukázať na súčasný, v mnohých ohľadoch neutešený stav nášho poľnohospodárstva i na možnosti riešenia problémov a smerovania jeho vývoja.

Optimálne ekonomické východiská

Charakter a štruktúra slovenského poľnohospodárstva boli a dodnes sú podmienené vývojom po druhej svetovej vojne, osobitne po roku 1948, keď dochádzalo vo vtedajšom Česko-Slovensku k nútenému združstevňovaniu súkromnej pôdy, resp. aj k jej zoštátňovaniu, a k likvidácii súkromnopodnikateľských poľnohospodárskych subjektov. Zároveň sa však poľnohospodárstvo aj industrializovalo, hospodársky vzmáhalo a rozvinulo do tej miery, že už v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia Slovensko dosiahlo potravinovú sebestačnosť. Pred rokom 1989 bolo poľnohospodárstvo v celom Česko-Slovensku, a osobitne na Slovensku, ktoré malo agrárnejších charakter ako Česko, vysoko preferované, malo vytvorené optimálne ekonomické a sociálne podmienky na svoj rozvoj i edukačné zázemie v rámci Vysokej školy poľnohospodárskej, dnešnej Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre, kde sa pravidelne uskutočňoval aj významný medzinárodný poľnohospodárskych veľtrh Agrokoplex Nitra. Vtedajšie slovenské poľnohospodárstvo predstavovalo dynamickú ekonomickú silu a poskytovalo zamestnanosť v obciach i mestách celého slovenského vidieka.

Negatívny dosah šokovej terapie

Po roku 1990 prišlo obdobie, ktoré odštartovala pravicová ekonomická reforma v réžii vtedajšieho federálneho ministra financií Václava Klausa. Nuž nečudo, že poľnohospodárstvo, ktoré šoková terapia uvrhla – bez akejkoľvek prípravy či premyslenej transformácie – do trhového prostredia s liberalizovanými cenami a so zníženými dovoznými clami, za dva-tri roky zaznamenalo dramatický pokles produkcie. Navyše, pri podpise Asociačnej dohody (1993) a po vstupe Slovenska do EÚ sa naše poľnohospodárstvo muselo vyrovnávať so zvýšenou zahraničnou konkurenciou a zníženým domácim dopytom. Nepriaznivý trend – aj napriek neskorším zmenám jeho štruktúry (tak v prvovýrobe, ako aj v spracovateľskom priemysle a obchode s poľnohospodársko-potravinárskymi komoditami) – pretrváva do súčasnosti. A tak náš agrosektor má čo robiť, aby sa udržal nad vodou, dokonca i so značnou podporou z európskych fondov, keďže, žiaľ, nepatrí medzi štátnopolitické priority národného hospodárstva a v porovnaní so západoeurópskymi členskými štátmi EÚ i štátmi V4 nemá dostatočnú domácu podporu.

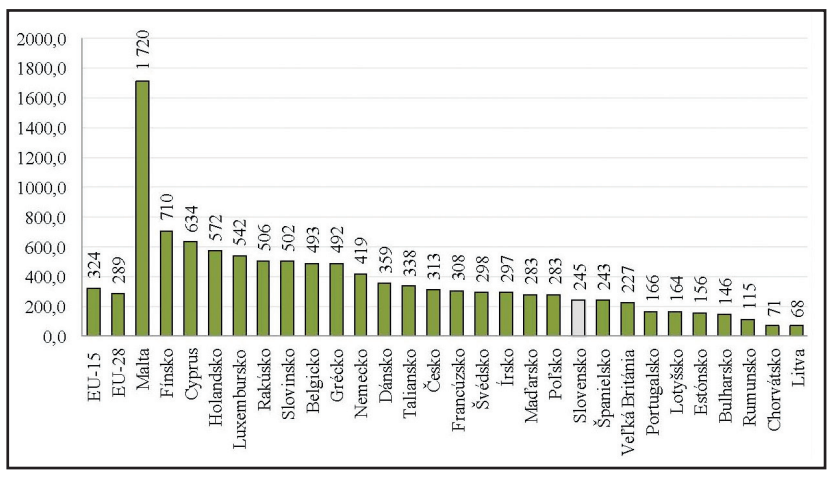

Podpora v eurách na hektár poľnohospodársky využívanej pôdy v štátoch Európskej únie v roku 2015 (In: Zuzana Chriašteľová, 2018; prameň: Eurostat, marec 2017, vypracoval: NPP – VÚEP)

Historický pokles živočíšnej produkcie

Trvalý pokles živočíšnej výroby u nás dospel v roku 2009 do stavu, ako uviedol na seminári špičkový odborník v oblasti agrárnej ekonómie Ing. Gejza Blaas, CSc., člen Európskej asociácie poľnohospodárskych ekonómov a bývalý riaditeľ Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (VÚEPP) v Bratislave, keď po prvý raz klesla hodnota živočíšnej produkcie pod hodnotu rastlinnej produkcie... Pritom *„s týmto vývojom na Slovensku (ale aj v Českej republike a Maďarsku) kontrastuje vývoj v Poľsku a Rakúsku, kde živočíšna výroba, aj keď mierne (stále ceny výrobcov), rastie“*. V ostatnom období na Slovensku *„vysoko stúpla výroba trhových plodín – kukurice a najmä olejnín, znížila sa výroba zemiakov a taktiež strukovín a hlavne kŕmnych plodín. Niektoré plodiny celkom vymizli, ako napríklad tabak a koreninová paprika. V živočíšnej výrobe chov hovädzieho dobytka nahradzuje chov oviec, namiesto ošípaných je viac hydiny, rastie výroba slepačích vajec.“* Paradoxom tohto vývoja je, že pokiaľ ide o konkurencieschopnosť, je na tom relatívne lepšie naša poľnohospodárska prvovýroba ako priemysel spracovania potravín, keďže poľnohospodárske suroviny sa vyvážajú vo veľkých objemoch, kým bilancia obchodu so spracovanými potravinami je negatívna.

Vyvážame produkty s nižšou pridanou hodnotou

Ako uviedol G. Blass na záver svojej prednášky, *„domáci výrobcovia sa prispôsobujú zmeneným ekonomickým podmienkam zmenou štruktúry výroby v prospech produktov s nižšou pridanou hodnotou“*. Tento proces sa uskutočňuje aj v ostatných krajinách V4 (pokles živočíšnej výroby zaznamenali aj v Maďarsku a Českej republike), ktoré po roku 1990 prešli na trhovú ekonomiku, s výnimkou Poľska (ktoré si vedelo pri vstupe do EÚ vyrokovať v Bruseli množstvo ústupkov aj tam, kde to Slovensko nedosiahlo). *„Napriek tomu, že proces kontrakcie živočíšnej výroby sprevádza rast úžitkovosti zvierat, nekompenzuje to celkový pokles tvorby pridanej hodnoty, ktorá je zdrojom poľnohospodárskych dôchodkov.“* Kým rastie export niektorých poľnohospodárskych surovín, zaznamenávame vysoké dovozy mnohých potravinových (najmä spracovaných) produktov. Inak povedané, ide o pokračujúcu stratu trhových pozícií a prevahu zahraničnej konkurencie na našom trhu. Tento stav volá po podpore potravinovej sebestačnosti ako garancii potravinovej bezpečnosti.

Potravinová bezpečnosť Slovenskej republiky

Politici radi hovoria o potravinovej bezpečnosti či sebestačnosti Slovenska, najmä pred voľbami, a to tak vládni, ako aj niektorí opoziční. V reálnej politike štátu sa však jej podpora, žiaľ, dostatočne nepremieta. Podľa rebríčka Global Food Security Index 2017, ktorý zverejňuje analytické oddelenie týždenníka *The Economist*, patríme v súčasnosti na 34. miesto zo 113 hodnotených krajín so 70 bodmi z možných 100. Index hodnotí tri oblasti: kvalitu a bezpečnosť potravín, ich dostupnosť a ich cenovú prístupnosť. Napriek tomu, že Slovensko uzatvára prvú tretinu *„potravinovo najzabezpečenejších“* ekonomík sveta a v zabezpečení potravín si za ostatných päť rokov polepšilo, naďalej zaostáva aj za krajinami V4. Česká republika zaujíma v rebríčku 23. miesto (75,8 b.), Poľsko 27. miesto (74,1 b.) a Maďarsko 30. miesto (72,2 b.). Rakúšania sa umiestnili dokonca na 11. priečke (81,6 b.). Spomedzi našich susedov sme predbehli len Ukrajinu, ktorá je až na 63. mieste (54,1 b.). Pre zaujímavosť, poradie najlepšie hodnotených štátov v roku 2017: 1. Írsko, 2. USA, 3. Spojené kráľovstvo Veľkej Británie, 4. Singapur, 5. Austrália, 6. Holandsko, 7. Nemecko, 8. Francúzsko, 9. Kanada, 10. Švédsko, 11. Švajčiarsko...

Doc. Ing. Gejza Blaas, PhD., odborník v oblasti agrárnej ekonómie, na seminári Premeny a trendy ďalšieho vývoja v agrokomplexe a na vidieku v SR z 24. a 25. 1. t. r. v Modre-Harmónii hodnotí produktivitu poľnohospodárstva SR v porovnaní s krajinami V4 a jej vývoj z hľadiska potravinovej bezpečnosti Slovenska

Pokles počtu družstiev na takmer polovicu

Poľnohospodárstvo na Slovensku bolo pred rokom 1989 prakticky úplne skolektivizované. V osemdesiatych rokoch boli navyše „jednoobecné“ jednotné roľnícke družstvá (JRD) zlučované do väčších, „viacobeckých“. Radikálne politické zmeny po roku 1990 spôsobili, že počet družstiev sa (podľa Štatistického úradu SR) v prvej etape dokonca zvýšil (zo 681 v roku 1990 na cca 980 družstiev v rokoch 1993 – 1996), keďže dochádzalo, ako uviedla Ing. Zuzana Chrastinová z VÚEPP, k ich rozdeľovaniu a k nárastu počtu obchodných spoločností. (Vyvracia to tradovaný mýtus, že JRD „zlikvidoval“ Ján Čarnogurský, predseda vlády SR v roku 1991 – 1992.) Neskôr, po roku 1997 – 1998, začal počet poľnohospodárskych družstiev klesať. V súčasnosti ich počet klesol oproti deväťdesiatym rokom takmer na polovicu a ustálil sa na počte 560.

Napriek zisku najnižší výsledok hospodárenia

Z hľadiska vývoja ekonomickej situácie v poľnohospodárstve Slovensko vyše 10 rokov vykazuje najnižší výsledok hospodárenia spomedzi štátov EÚ (zdroj: Eurostat). Aj napriek tomu, že naše poľnohospodárstvo ako celok dosahuje zisk (rok 2016 bol tretí ziskový po sebe a poľnohospodársky sektor zaznamenal kladný výsledok hospodárenia pred zdanením 50,4 milióna eur), výsledok hospodárenia poľnohospodárstva – hodnota na hektár poľnohospodársky využívanej pôdy – je len 30 €, čo je cca 10-násobne menej ako priemer 28 štátov EÚ (vyše 300 €/ha). Zo štátov V4 dosahuje Česko 122 €/ha, Maďarsko 287 € a Poľsko 475 €, najviac zo štátov EÚ dosahuje Malta – 5 506 €, nasleduje Cyprus – 1 807 €, Holandsko – 1422 €, Grécko – 1038 € atď. Rakúsko dosahuje 623 €/ha (Z. Chrastinová, zdroj: Eurostat).

Na Slovensku sa prejavujú diferencie vo výsledkoch hospodárenia poľnohospodárskych podnikov, aj keď sa zmierňujú, väčšinový podiel majú ziskové podniky (78 – 83 %).

Hrozba zväčšovania prepadu slovenského agrosektoru

Finančná podpora poľnohospodárskej pôdy na hektár bola na Slovensku (v roku 2015) takisto najmenšia z krajín V 4, a to 245 € (kým v Poľsku išlo o 283 €, v Maďarsku o 283 €, v Česku o 313 €), dokonca bola menšia ako priemer 28 štátov EÚ – 289,5 € a neporovnateľne menšia ako u susedného Rakúska (506 €). Najvyššiu podporu zo štátov EÚ dosahuje Malta – 1 720 €, nasleduje Fínsko – 710 €, Cyprus – 634 €, Holandsko – 572 €, Luxembursko – 542 € atď. (zdroj: Eurostat, 2017, vypracoval: NPPC – VÚEPP).

Ako uviedol riaditeľ odboru poľnohospodárstva a služieb Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory Ing. Ján Baršváry, nie náhodou rezonujú požiadavky poľnohospodárov na navŕšenie zdrojov z národného rozpočtu na podporu poľnohospodárstva na porovnateľnú mieru s okolitými krajinami V4, keďže v inom prípade sa bude naďalej zväčšovať prepad slovenského agrosektora.

Zaostávanie miezd a pokles zamestnanosti

Diferencie pretrvávajú aj medzi mzdami v slovenskom poľnohospodárstve (2016 – 702 €) a v národnom hospodárstve (2016 – 912 €) (zdroj: ŠÚ SR).

V poľnohospodársko-potravinárskom sektore dlhodobo klesá počet zamestnancov, podľa Z. Chrastinovej najmä pod vplyvom racionalizácie a substitúcie živej práce. Kým v roku 2004 ich pracovalo v poľnohospodárstve cca 86,6-tisíc a v potravinárstve 58,8-tisíc, v roku 2016 to bolo 50,1-tisíc zamestnancov v poľnohospodárstve a 54,4-tisíc v potravinárstve. V dôsledku nástupu informačných technológií a zlepšovania materiálno-technickej základne podnikov ubúda práca tak technicko-hospodárskych pracovníkov, ako aj manuálnej pracovnej sily. Pritom priemerný počet zamestnancov pracujúcich na 100 ha je na Slovensku opäť nižší ako v okolitých štátoch EÚ, kým u nás pracovalo v roku 2015 v priemere 2,8 osoby na 100 ha, v Česku 3,0, v Rakúsku 4,4, v Maďarsku 9,5 a v Poľsku 13,4 osoby na 100 ha (zdroj: Eurostat, 2017).

Európske fondy na podporu podnikania v agrosektore

Slovenské poľnohospodárstvo má problémy čeliť konkurenčnému prostrediu otvoreného trhu EÚ i napriek európskym fondom na podporu poľnohospodárstva, ktorými disponuje Spoločná poľnohospodárska politika EÚ. Pre informáciu uvádzame, že slovenská Pôdohospodárska platobná agentúra (PPA) realizuje *priame platby* a *vybrané opatrenia* z programu rozvoja vidieka pre poľnohospodárov, ktoré sa vyplácajú zo štátneho rozpočtu a refundujú z rozpočtu EÚ. Okrem toho poskytuje *prechodné vnútroštátne platby*, ktoré sa vyplácajú z nášho štátneho rozpočtu, a podporu *priamou formou (dotácie)* poskytnutím nenávratných prostriedkov, resp. *nepriamou formou* v zmysle zákona č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci. O konkrétnych možnostiach podpory agropodnikateľov a obcí informoval na seminári Ing. Juraj Kožuch, PhD., generálny riaditeľ PPA. Prehľad vyhlásených, ukončených a aktuálnych (predĺžených) výziev uverejňuje webová stránka PPA (http://www.apa.sk/).

Horúca téma: slovenská pôda v zahraničných rukách

V diskusii vystúpil i Ing. Ladislav Lysák, DrSc., predseda Nezávislého združenia ekonómov Slovenska (NEZES), ktorý hovoril o aktuálnych otázkach ochrany pôdneho fondu pred špekulantmi. Medzičasom sa táto téma opakovane dostala do povedomia slovenskej verejnosti – najmä pre nekalé praktiky s európskymi dotáciami na východnom Slovensku, ako aj

Košík s modranským hroznom a vínom v tradičnom keramickom demižóne

pre protesty farmárov na traktoroch, ktorí sa sťažujú na nezákonné zaberanie ich pôdy podvodníkmi s agrodotáciami. Kauzy poukazujú na potrebu intenzívnejšie chrániť a podporovať domácich podnikateľov v oblasti poľnohospodárstva, aj keď ich mediálne a politické zneužívanie je len na škodu, keďže pre agropodnikateľov sú dôležitejšie konkrétne súdne a trestnoprávne riešenia, na ktoré nemá dosah exekutívna moc – vláda či ministerka poľnohospodárstva –, ale nezávislá súdna moc a polícia. Napriek tomu, keďže vymožiteľnosť práva je u nás, údajne z dôvodov preťaženia súdov, veľmi nízka, treba uvítať konkrétne legislatívne kroky v tejto oblasti, ktoré iniciuje vláda a má záujem uskutočniť Národná rada SR.

Podpora cestovného ruchu v oblasti agrosektoru

V kontexte rozvoja slovenského vidieka a využitia jeho potenciálu v oblasti agrosektoru sa javí ako dôležitá podpora odvetví, ktoré súvisia s poľnohospodárskym charakterom nášho vidieckeho osídlenia, kde prevládajú malé obce (2 890 obcí v SR je 66,2 % obcí do 1 000 obyvateľov). Ide najmä o cestovný ruch v oblasti vidieckej turistiky, agroturistiky a kúpeľníctva ako faktor hospodárskeho a sociálneho rozvoja regiónov. Možnosti využívania tohto potenciálu priblížil v prednáške *Kúpeľníctvo v turizme v prepojení s vidieckym turizmom a agroturizmom pomáha hospodárskemu a sociálnemu rozvoju regiónov* Ing. Juraj Kerekeš, nositeľ ocenenia osobnosť cestovného ruchu, pritom na prehľadných mapách s ikonami prezentoval jednotlivé regióny Slovenska z pohľadu výskytu minerálnych vôd, kúpeľných miest a indikácie kúpeľného liečenia, termálnych kúpalísk a SPA wellness v regiónoch turizmu, vrátane zariadení vidieckeho turizmu a štatistík o návštevníkoch v ich ubytovacích zariadeniach v rokoch 2005 – 2016. O spektrum možností a agroturistických, kultúrnych a športových programov i kultúrno-turistických ciest či trás, vrátane putovania po literárno-historických chodníkoch, ho doplnil v prednáške *Návrh produktov cestovného ruchu vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky na Slovensku* prof. Ing. Peter Patúš, PhD., zo Švajčiarsko-slovenského združenia cestovného ruchu Banská Bystrica.

K významným prezentačno-obchodným podujatiam na Slovensku sa na začiatku roku 2018 zaradili výstavy cestovného ruchu ITF Slovakiatour, Poľovníctvo a oddych, Wellness a fitness, rovnako 25. medzinárodný veľtrh Danubius gastro v Bratislave, ktoré navštívili aj účastníci spomínaného seminára.

Praktické príklady úspešného agropodnikania

Na Slovensku existujú konkrétne praktické príklady prepojenia agrárneho podnikania a agroturistiky. Chýbajú však dostatočne podnecujúce legislatívne a exekutívne nástroje, ktoré by najmä agroturistiku cielene podporovali. Pritom ide o nedocenené možnosti riešenia nezamestnanosti na vidieku, vrátane využívania nekvalifikovanej pracovnej sily, o čom politici takisto radi hovoria.

Pozitívnym príkladom podnikania v oblasti agroturistiky môže byť firma Včelárstvo a farmárstvo – ALI farma vo Vinosadoch, ktorá usporadúva zaujímavé programy pre deti, zamerané na ekológiu a chov zvierat na vidieku – exkurzie a tvorivé dielne pre organizované skupiny vrátane výučby tradičných remesiel, spracovania včelích produktov a vlny, drôtikárstva či košikárstva alebo návštevy včelnice –, ktoré so zaujatím prezentovala na fotografiách agropodnikateľka Ivana Juráčková. Podobne firma Afra Levoča („priama cesta od prírody k zdraviu“), ktorá sa venuje predaju prírodných bylinných výťažkov pestovaných v ekologickom poľnohospodárstve, poskytuje na Farme Odrica prehliadku spojenú s ochutnávkou produktov, nocľahmi so stravovaním, ako aj pre deti s rodičmi možnosť vidieť a pohladiť si domáce zvieratá (kone, kravy, ovce, svine, sliepky, mačky, psy), vyrobiť si syr, maslo, korbáčiky, parenice, tvaroh, jogurt, zajazdiť si na koni či posedieť pri vatre. Ako uviedla agropodnikateľka Zuzana Homolová z Afry, je len na škodu slovenskej agroturistiky, že sa – najmä pre komplikovanú legislatívu – nedostatočne rozvíja predaj z dvora na slovenskom vidieku, ktorý v susedných krajinách funguje. Pritom práve predaj z dvora patrí k dôležitým nástrojom, ktorým sa dá čeliť tlakom obchodných reťazcov, čo nízkymi cenami najmä zahraničných výrobkov dlhodobo likvidujú domácich výrobcov, a navyše poskytuje zdravé domáce biopotraviny. Aj preto odporučila užšiu spoluprácu a lepšiu informovanosť profesijných zväzov v rámci SPPK v tejto oblasti.

Agroturistiku cielene využíva aj Penzión Harmónia v Modre, ktorý v júni t. r. zorganizoval *Deň otvorených záhrad* s prezentáciou ekologickej záhrady vo vlastnom areáli, a organizuje aj škôlky v prírode pre deti v predškolskom veku či svadby v nádhernom prírodnom prostredí Modry-Harmónie, kde sa nachádza. Z väčších podnikateľov skúsenosti z agropodnikania vo výrobe zemiakov a zeleniny prezentoval Juraj Máčay z firmy Agromačaj, s. r. o., Kráľová pri Senci, ktorá hospodári na 4,6-tisíc hektárov pôdy a zamestnáva tristo pracovníkov. Podnetné myšlienky prezentovala aj prednáška exministra Ing. Vladimíra Chovana zo spoločnosti Agropartner, s. r. o., Plavecké Podhradie na tému *Ako byť úspešný v podnikaní na slovenskom vidieku*. Uviedol príklady podnikov, ktoré majú vynikajúce výsledky v chove mliečneho dobytka a výrobe mlieka, a tak dokazujú, že aj na Slovensku sa dá dosahovať medzinárodne porovnateľná úroveň produkcie.

Príkladom úspešného agropodnikania vo veľkom je aj moderný vinársky podnik *Elesko* v Modre, ktorý sídli *v malebnom prostredí vinárskej oblasti na úpätí Malých Karpát* v rozľahlom objekte *Elesko Wine Park* (*jeho architektúra získala ocenenie Stavba roka 2010). V priestoroch poskytuje gastronomické služby a zriadili v nich galériu s názvom Zoya museum, ktorá od svojho vzniku (2009) prezentuje diela slovenského umenia od druhej polovice 20. storočia, ale aj umenie zo zahraničia, vrátane kolekcie diel výtvarníka slovenského pôvodu Andyho Warhola, amerického kráľa popartu, a pripravuje výstavy súčasných slovenských a zahraničných umelcov európskeho formátu, z ktorých medzi najúspešnejšie patrí unikátna výstava sôch a kresieb svetoznámeho britského sochára Tonyho Cragga, víťaza Turnerovej ceny za rok 1988. Účastníci seminára sa mohli zúčastniť aj návštevy modranských kultúrno-turistických pamiatok,* exkurzie do hotela Majolika v Modre a SNM Múzea Ľudovíta Štúra či Galérie Ignáca Bizmayera v Modre. Konkrétne skúsenosti z podnikania v kúpeľnom vidieckom cestovnom ruchu prezentoval Štefan Píri z Hokoviec, predseda Slovenského zväzu vidieckej turistiky a agroturistiky, spoluorganizátora seminára.

Slnečnicové pole a obilné pole po žatve

Ing. Juraj Kožuch PhD. (stojaci), generálny riaditeľ Poľnohospodárskej platobnej agentúry na seminári Premeny a trendy ďalšieho vývoja v agrokomplexe a na vidieku v SR informuje o programoch na čerpanie agrodotácií

Presadzovať sa so slovenskými výrobkami s chráneným zemepisným označením

Rezervy v podnikaní v poľnohospodárstve sú aj v oblasti ponuky, s ktorou sa dá „bezkonkurenčne“ presadiť na domácom i zahraničnom trhu pre jej jedinečnosť, resp. preto, že ju nevie poskytnúť nikto iný. Podľa G. Baasa by sme mali začať vyrábať *„tzv. ‚niche‘ produkty. Sú to výrobky, ktoré môžu zaplniť nejakú medzeru na trhu. Ide o potraviny mimoriadnej kvality, rozličné mäsové či mliečne výrobky a iné špeciality, napríklad syry.“* Potravinová identita Slovákov by sa, podľa neho, mala spájať s chránenými zemepisnými označeniami „slovenský výrobok“, ktorý možno vyrobiť len na Slovensku, akým už je „slovenská bryndza“. Naši poľnohospodári by mali využiť napríklad výnimočné kvality potravinárskej pšenice dopestovanej na poliach Trnavskej tabule, z ktorej sa dá upiecť skvelý chlieb s prísne stanovenými parametrami, kvalitným artiklom je trebárs aj mlieko z Liptova. Zadefinovaním a zaregistrovaním takýchto produktov, vytvorením značky, možno zvýšiť pridanú hodnotu slovenských výrobkov, ktoré však treba usilovne hľadať a „vytvárať“... A to je spoločná úloha nielen poľnohospodárov a spracovateľov, ale aj obchodu a poľnohospodárskeho výskumu – za účinnej podpory štátu. Aj preto, že máme malý trh a malú výrobnú kapacitu, keď *„síce vieme vyrobiť krásne víno, ale keby ho chcel niekto kúpiť na vagóny, tak mu vinári vedia, obrazne povedané, ponúknuť debničky“*. Naša domáca výroba potravín má teda šance uspieť aj v týchto špecializovaných a sofistikovaných výrobkoch. Minimálne sa musí usilovať obhájiť svoje postavenie na vlastnom trhu.

Nevyužitý potenciál slovenského vidieka

Stav slovenského poľnohospodárstva je alarmujúci. Realizuje a presadzuje sa v zložitých podmienkach otvoreného európskeho trhu, pritom poľnohospodári z iných európskych štátov sa uplatňujú na našom domácom trhu prostredníctvom obchodných reťazcov, a to najmä vďaka optimálnejším východiskovým podmienkam, ktoré vyplývajú z ich neporovnateľne lepšej domácej štátnej podpory. Slovenská republika by si v rámci dlhodobej koncepcie hospodárskeho rozvoja mala uvedomiť, že agrosektor, najmä z hľadiska potravinovej bezpečnosti a zamestnanosti na vidieku, ale aj možností jeho ekonomických prínosov, predstavuje národnoštátnu prioritu. Slovenská ekonomika, ktorá je strategicky nastavená najmä na automobilovom priemysle, a tak ťaží predovšetkým z exportu, by mala mať silné alternatívne, resp. súbežné rozvojové smery aj v iných odvetviach, vrátane tých, ktorých dynamika sa odvíja od podpory vnútornej spotreby a zamestnanosti v hospodársky menej rozvinutých regiónoch či obciach slovenského vidieka. Jedným z takýchto odvetví, ktoré predstavuje nedostatočne využívaný potenciál, je práve naše poľnohospodárstvo, spojené s rozvojom vidieckej turistiky a agroturistiky i kúpeľníctva – ako dynamických súčastí cestovného ruchu. Cestovný ruch je u nás dodnes nedocenený a ani zďaleka nie je dostatočne podporovaný a využívaný. Napríklad v susednom Rakúsku cestovný ruch vytvoril v roku 2016 až 16,1 % HDP a zamestnal 20 % celkovej pracovnej sily (zdroj: Ekonomická informácia o teritóriu – Rakúska republika, MZVaEZ SR). Pritom Slovensko patrí v rámci EÚ medzi krajiny so žalostne málo rozvinutým turizmom. Jeho priamy podiel na tvorbe hrubého domáceho produktu (HDP) je 2,3 % a nepriamy približne 6 % (zdroj: spoločnosť UniCredit Bank Slovakia, Svetová rada pre cestovný ruch, WTTC). Ak si uvedomíme potenciál slovenského vidieka aj v porovnaní s inými štátmi EÚ, je neuveriteľné, ako nie sme schopní ho využívať. Unikátna vidiecka krajina s nádherným prírodným prostredím, osobitne s prekrásnymi horami a jaskyňami, kultúrno-turistické pamiatky, múzeá a galérie, možnosti zimnej i letnej turistiky v existujúcich i potenciálnych destináciách, bohatá ponuka kultúrnych podujatí, vrátane tradičnej ľudovej kultúry, ale aj živej kultúry v obciach a mestách celého Slovenska nám môžu mnohé štáty iba závidieť. Aj preto na seminári zaznel apel: *„Podporme podnikanie na slovenskom vidieku podobne, ako sme podporili automobilový priemysel!“*

Závery a odporúčania zo seminára Premeny a trendy ďalšieho vývoja v agrokomplexe a na vidieku v SR

Politici, štátna i verejná správa a samospráva opakovane deklarujú záujem komunikovať o námetoch a podnetoch so združeniami či neziskovými organizáciami. Závery zo seminára v Modre-Harmónii formulujú podnety jeho účastníkov s bohatými praktickými skúsenosťami a predstavujú výstupy, ktoré by sa mali uvádzať do života – či už v rámci legislatívy alebo exekutívnych opatrení – v záujme podpory rozvoja slovenského poľnohospodárstva i cestovného ruchu v oblasti vidieckej turistiky a agroturistiky. Ide o dlhodobý a cielený záujem:

* Podporovať technický rozvoj, uplatňovanie poznatkov vedy a výskumu a technologické a výrobkové inovácie v poľnohospodárstve v záujme produkcie zdravých a kvalitných potravín a zachovania potravinovej bezpečnosti obyvateľov SR.

* Posilniť podporu poľnohospodárstva z verejných zdrojov (štátna pomoc) so zreteľom na posilnenie produkčnej výkonnosti a konkurencieschopnosti odvetvia na jednotnom trhu EÚ.

* Podporovať investície do spracovania poľnohospodárskej produkcie priamo v podnikoch a zvýšiť akcent na podporu rozvoja spracovateľských kapacít poľnohospodárskych podnikov a všetkých foriem „krátkych reťazcov“. Súčasne viac podporovať programy diverzifikácie, jednoduché i sofistikované výroby podľa miestnych podmienok, integrované programy s obcami, rozvoj miestnych služieb, podporovať ďalšie rozširovanie činností poľnohospodárskych podnikov do nepoľnohospodárskych aktivít a podobne. Legislatívne riešiť nerovnomernú potrebu práce prostredníctvom inštitútu sezónnej práce.

* Posilniť úlohu poľnohospodárstva pri vidieckej zamestnanosti rozširovaním poľnohospodárstva s vyššími nárokmi na objem a kvalitu ľudskej práce a zvýšiť úlohu poľnohospodárstva pri revitalizácii rekreačného potenciálu vidieka (kultúrny vzhľad a rekreačné využitie vidieckej krajiny), pri zvyšovaní kultúrneho a sociálneho kapitálu vidieka. Uplatniť investičné podpory pre renováciu, resp. revitalizáciu poľnohospodárskych „brownfields“, zveľadenie opustených poľnohospodárskych usadlostí v intraviláne obcí. Môže ísť nielen o jednoduché pracovné činnosti, ale i pracovne a kvalifikačne náročnejšie aktivity. Týmto nástrojom by došlo k širokému zapojeniu vidieckych uchádzačov o zamestnanie do údržby zanedbaných poľnohospodárskych budov, resp. areálov.

* Rozvíjať pozitívny efekt vidieka za účelom rastu záujmu o bývanie v dedinských sídlach a územiach s kvalitnými prírodnými vodami, prírodným a klimatickým prostredím a pôdou.

* V agroturizme a vidieckom turizme ponúkať balíky cestovných služieb, resp. cestovné služby v spojení s kúpeľníctvom v turizme.

Zostáva len veriť, že štátne orgány a verejné inštitúcie v oblasti agrosektoru závery prijmú ako konštruktívne úsilie pomôcť neľahkému postaveniu domácich slovenských poľnohospodárov a pomôžu pozdvihnúť celé tradičné slovenské agrárne odvetvie na modrenú a produktívnu účasť slovenskej ekonomiky.

Foto: Štefan Cifra a František Mach

Prvá strana katalógu Slovenského zväzu vidieckej turistiky a agroturistiky